

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Omzien naar de ander, toezien op de toekomst

Voorde, J.M. ten

Citation

Voorde, J. M. ten. (2022). Omzien naar de ander, toezien op de toekomst. *Proces: Tijdschrift Voor Strafrechtspleging*, 101(1), 3-5.
doi:10.5553/PROCES/016500762022101001001

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3278605>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

TEN GELEIDE

Omzien naar de ander, toezien op de toekomst

*Jeroen ten Voorde**

De laatste decennia heeft binnen het strafrecht de aandacht voor het houden van toezicht op verdachten en veroordeelden sterk aan belang gewonnen.¹ De Nederlandse strafwetgeving biedt uiteenlopende mogelijkheden om toezicht op hen uit te oefenen: tijdens de schorsing van de voorlopige hechtenis, in het kader van het voorwaardelijk deel van een opgelegde gevangenisstraf, tijdens de voorwaardelijke invrijheidstelling, bij een voorwaardelijke ISD-maatregel (inrichting voor stelselmatige daders) en in het kader van de gedragsbeïnvloedende maatregel en de gedragsbeïnvloedende en vrijheidsbeperkende maatregel. Er zijn dus heel wat modaliteiten op basis waarvan toezicht kan worden uitgeoefend en dan heb ik een en ander niet genoemd. Bij het fenomeen toezicht kunnen uiteenlopende vragen worden gesteld. Bijvoorbeeld waarop toezicht kan worden gehouden en wie het toezicht uitoefent.

Waarop toezicht kan worden gehouden is niet limitatief in de wet omschreven. Dat valt onder andere af te leiden uit artikel 14c lid 2 onder 14° van het Wetboek van Strafrecht (Sr). Het gaat hier om een bijzondere voorwaarde die in het kader van een (deels) voorwaardelijk opgelegde gevangenisstraf door de rechter aan de veroordeelde kan worden opgelegd. Zij wordt de gedragsvoorwaarde genoemd en heeft altijd ook gediend als een kapstok voor nieuwe voorwaarden die in de toezichtspraktijk worden ontwikkeld.² Een gedragsvoorwaarde wordt opgelegd met als doel een betere levenswandel te bewerkstelligen, of gedrag waartoe de veroordeelde uit het oogpunt van maatschappelijke betamelijkheid is gehouden. Toezicht op de naleving van deze en de andere voorwaarden in artikel 14c Sr wordt meestal aan de reclassering toevertrouwd. De veroordeelde is verplicht medewerking te verlenen aan dat toezicht. Ook het Openbaar Ministerie oefent toezicht uit en kan ‘een ieder’ bevelen om inlichtingen te verschaffen of en in hoeverre de opgelegde voorwaarden worden nageleefd (art. 6:3:14 lid 5 Wetboek van Strafvordering). ‘Een ieder’ slaat op burgers zoals u en ik, al geldt voor sommigen dat zij aan een dergelijk bevel geen gehoor hoeven geven. Denk daarbij aan familieleden en de huisarts van de veroordeelde.

In een recente zaak nam het gerechtshof Den Haag (in navolging van de rechtbank en naar aanleiding van het advies van de reclassering) in zijn arrest de bijzondere voorwaarde op dat de verdachte toestemming zou geven voor het raadplegen van

* Prof. mr. J.M. ten Voorde is hoogleraar Straf- en strafprocesrecht aan de Universiteit Leiden en lid van de redactie van *PROCES*.

1 Zie M. Boone, *Paradoxen van toezicht. Straffen in het hart van de samenleving* (oratie Leiden), Den Haag: Boom criminologie 2019 en *Justitiële Verkenningen* 2019, 3.

2 P.M. Schuyt, *T&C Strafrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2020, aant. 17 bij art. 14c.

Jeroen ten Voorde

referenten.³ De veroordeelde was een zedendelinquent die in de buurt van zijn slachtoffers woonde. De voorwaarde is nogal open geformuleerd. Mogelijk wilde het hof bewerkstellingen dat een paar extra ogen de veroordeelde in de gaten kon houden. Voor deze categorie delinquenten hebben de reclassering en de politie afspraken gemaakt in de vorm van een zedenconvenant, maar de wijkagent kan natuurlijk niet de hele dag voor de deur van een zedendelinquent of op het speelterrein vlak bij diens woning posten. Door ook derden in te schakelen kan het toezicht intensiever worden uitgeoefend.

Het inschakelen van derden wordt door de reclassering, die spreekt van vrijwilligers, gestimuleerd.⁴ De vraag die het arrest van het gerechtshof opwierp en aan de Hoge Raad werd voorgelegd, was of de opgelegde bijzondere voorwaarde door de beugel kon. Die vraag valt uiteen in twee deelvragen: kan een veroordeelde worden verplicht zich zo te gedragen dat toezicht door derden kan worden uitgeoefend en, zo ja, welke eisen moeten aan die voorwaarde worden gesteld? De Hoge Raad beantwoordde de eerste vraag in een onlangs gewezen arrest positief.⁵ De reclassering kan de rechter dus voorstellen aan de veroordeelde een bijzondere voorwaarde op te leggen die erop neerkomt dat vrijwilligers mede toezicht op hem kunnen uitoefenen. Het moet daarbij volgens de Hoge Raad gaan om het uitoefenen van toezicht op andere aan de veroordeelde opgelegde voorwaarden, zoals een contact- of locatieverbod. De bijzondere voorwaarde moet wel voldoende precies zijn geformuleerd. Het moet duidelijk zijn wat het toezicht inhoudt, wie het toezicht uitoefent en met welk doel het toezicht wordt uitgeoefend.

De uitspraak, waarover juridisch nog wel wat meer kan worden gezegd (de geïnteresseerden zij verwezen naar een nog te verschijnen annotatie over dit arrest van mijn hand in de *Nederlandse Jurisprudentie*), flatteert het gebruik van vrijwilligers in het uitoefenen van toezicht op het naleven van bijzondere voorwaarden. Dat lijkt me niet onbelangrijk. Zou de Hoge Raad er namelijk een stokje voor hebben gestoken, dan zou dat tot de vraag hebben moeten leiden welke rol vrijwilligers in het begeleiden van veroordeelden mogen vervullen. Hun rol zou dan anders worden, in ieder geval minder omvattend. Het inzetten van vrijwilligers in het uitoefenen van toezicht kan om meerdere redenen relevant zijn. Denk aan een paar extra ogen, maar belangrijk is ook dat vrijwilligers veroordeelden kunnen stimuleren om andere bijzondere voorwaarden na te leven. In casu was ook een behandelverplichting aan de veroordeelde opgelegd. Vrijwilligers kunnen ook in het naleven van die voorwaarde een rol vervullen, bijvoorbeeld door te stimuleren om de behandeling te starten en vervolgens succesvol af te ronden en tussentijds vinger aan de pols te houden.

Uiteindelijk lijkt mij de toegevoegde waarde van vrijwilligers echter niet alleen te moeten liggen in het mede uitoefenen van toezicht. Zeker bij bijzondere voorwaarden als contact- of locatieverboden kan contact met vrijwilligers relevant zijn om te voorkomen dat een veroordeelde in een sociaal isolement raakt. Tegelijkertijd kan contact met vrijwilligers wellicht de buurt helpen om de aanwezigheid van een ver-

3 Hof Den Haag 12 november 2019, ECLI:NL:GHDHA:2019:3023.

4 *Bevlogen teams in buurt en bajes 2019-2021. Ambities voor de komende jaren en doelen in 2019*, Reclassering Nederland 2019, p. 7.

5 HR 28 september 2021, ECLI:NL:HR:2021:1403.

oordeelde een plekje te geven en na ommekomst van de bijzondere voorwaarden weer in hun midden op te nemen. Zo kunnen vrijwilligers een wezenlijke rol spelen in het herstel van bindingen van een veroordeelde met de samenleving, terwijl hem ook perspectief wordt geboden dat hij daarmee verbonden blijft.⁶

In dit nummer van *PROCES* blijkt uit het artikel van **Henskens, Brok en Bosker** dat vrijwilligers breed inzetbaar zijn en een belangrijke meerwaarde hebben voor (de) reclassering. De inzet daarvan kan volgens de auteurs worden vergroot. Het hiervoor besproken arrest geeft rechterlijke goedkeuring (en wellicht ook stimulans) aan een intensievere inzet van vrijwilligers.

Verder in dit nummer bespreken **Spanjaard, Buysse en Noom** hun onderzoek naar de toepassing van adolescentenstrafrecht. De aandacht gaat daarbij vooral uit naar het begrip ‘onvoltooide ontwikkeling’. Die term is niet onomstreden en de auteurs onderzoeken of van deze term gebruik moet blijven gemaakt. Tevens wordt onderzocht of het uitgangspunt dat bij adolescente verdachten de toepassing van het volwassenenstrafrecht vooropstaat, behouden moet blijven.

Pijls en Groen gaan in hun PROCESperikel in op begrip en betekenis van gastvrijheid en staan daarbij vooral stil bij die situaties waarin gastvrijheid geboden wordt in omstandigheden die zich (deels) kenmerken door onvrijheid.

Augusteijn, Bijleveld en Pemberton onderzochten of en waar het schort aan de naleving van slachtofferrechten in het Nederlandse strafproces. Daartoe deden zij exploratief onderzoek waarbij een brede groep professionals werd bevroegd. De resultaten wijzen erop dat de positie van het slachtoffer weliswaar is versterkt, maar dat er nog heel wat te verbeteren valt.

Ad de Beer laat in de rubriek PS van een redacteur zien dat degenen aan wie de PIJ-maatregel (plaatsing in een inrichting voor jeugdigen) is opgelegd, in de wirwar van wet- en regelgeving steeds tussen de wal en het schip vallen, waardoor o zo noodzakelijke hulp slechts met heel veel inzet en moeite tot stand kan worden gebracht.

6 Zie voor het belang daarvan reeds K. Schuyt, ‘Binding en perspectief: de toekomst van de reclassering’, in: K. Schuyt & M. Kommer (red.), *Niet bij straf alleen. De spanning tussen idealisme en realisme in het reclasseringswerk*, Amsterdam: Amsterdam University Press 1998, p. 227-251.